

บทที่ 1

บทนำ

1. สภาพปัญหาและความสำคัญของการศึกษา

จากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1-4 ที่ผ่านมา ปรากฏว่าความเจริญต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครอง พากันมารวมตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครมากกว่าบริเวณส่วนอื่น ๆ ของประเทศ จึงทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นแหล่งดึงดูดที่สำคัญหลายประการ เช่น เป็นแหล่งงานที่ใหญ่ที่สุดของประเทศโดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม การค้าและบริการ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เป็นศูนย์กลางการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงอุดมศึกษา เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง ตลอดจนกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งที่มีการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสวัสดิการต่าง ๆ ที่ดีที่สุดในประเทศ จากปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นผลให้กรุงเทพฯ มีการเจริญเติบโตอย่างมากจนเกิดลักษณะของเมืองโคเคียว (Primate City) ดึงดูดเอาทรัพยากรและแรงงานจากชนบทในภาคต่าง ๆ ทำให้เกิดความแตกแยกในด้านการกระจายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจและมาตรฐานการดำรงชีพของคนในกรุงเทพฯ และในชนบทภาคต่าง ๆ ของประเทศ

ปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นนี้รัฐบาลได้พยายามหาแนวทางที่จะนำมาแก้ไขโดยได้นำเอา นโยบายเมืองหลัก (Growth Pole or Growth Center) มาใช้ในการพัฒนาภาคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ และแหล่งงานออกไปยังภาคต่าง ๆ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับธนาคารโลก (World Bank) ได้ทำการศึกษาดังบริเวณเมืองที่มีความเหมาะสมและมีแนวทางเศรษฐกิจ (Potential) สูงในแต่ละภาค เพื่อกำหนดให้เป็นเมืองหลักของภาคและได้กำหนดเมืองที่มีความเหมาะสมในภาคต่าง ๆ ขึ้นมา 9 เมือง คือ เชียงใหม่ พิษณุโลก อุบลราชธานี อุรธานี นครราชสีมา ขอนแก่น สงขลา ภูเก็ต และชลบุรี

อย่างไรก็ตามเป็นที่สังเกตว่าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศยังไม่ได้มีการศึกษาหรือพิจารณากำหนดเมืองใดขึ้นมาเป็นเมืองหลักของภาค เพื่อเป็นศูนย์กลางที่จะกระจายการพัฒนาออกไปยังพื้นที่โดยรอบทั้ง ๆ ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ซึ่งยังเป็นภาคที่มีความล้าหลังมากภาคหนึ่งของประเทศ โดยพิจารณาได้จากแนวโน้มของการอพยพระหว่างภาคพบว่า มีจำนวนผู้อพยพเข้ามากกว่าจำนวนผู้อพยพออก นอกจากนี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเป็นภาคที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น

1. ปัญหาการผลิตทางอุตสาหกรรมล้าหลัง ทั้งนี้เพราะการอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการขยายตัวช้ามากกว่าภาคอื่น ๆ จึงมีผลทำให้โครงสร้างทางการผลิตของภาค ล้าหลังทั้งที่ลักษณะที่ตั้งของภาค มีความได้เปรียบในด้านคมนาคมขนส่ง วัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปทั้งภายในและภายนอกประเทศ
 2. ปัญหาคานเกษตรกรรมที่ล้าหลัง มีผลผลิตต่อไร่ต่ำ เกษตรไม่มีที่ทำกิน ทำให้เกษตรกรมีรายได้น้อยและกลายเป็นปัญหาความกดดันทางด้านประชากรภายในภาค
 3. ปัญหาการขาดศูนย์กลางการแปรรูปผลผลิต และการตลาดภายในภาค ทำให้มูลค่าเพิ่มของการแปรรูปผลผลิตไม่ได้ตกอยู่ภายในภาคอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะผลผลิตส่วนใหญ่ของภาคจะส่งเข้ามาเป็นวัตถุดิบของกรุงเทพฯ ในขณะที่เกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเพียงทางผ่านของสินค้าสำเร็จรูปจากกรุงเทพฯ ไปยังภาคใต้เท่านั้น
 4. ปัญหาการว่างงานในเมือง เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ใหญ่พอที่จะรับแรงงานภายในภาค
- จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงจำเป็นต้องหาแนวทางที่จะต้องกำหนดเมืองหลักเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของภาคขึ้นเพื่อประโยชน์ในกาขยายฐานทางเศรษฐกิจของภาค เพราะการพัฒนาเมืองหลักจะช่วยเร่งรัดให้มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจภายในภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางอุตสาหกรรมในเขตเมืองจะทำให้มีการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการอพยพออกจากภาคของประชากร ปัญหาการไม่มีที่ทำกิน รวมทั้งจะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตของภาค โดยเฉพาะคานเกษตรกรรมเพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรม เป็นการส่งเสริมให้มีการทำงานในส่วนภูมิภาค

และท้องถิ่นและที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ จะช่วยลดอิทธิพลของกรุงเทพมหานครให้น้อยลงด้วย
 คั้งนั้นจึงควรได้มีการศึกษาเพื่อหาเมืองที่มีความเหมาะสมในการที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองหลัก
 และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาภาค โดยหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ และมีส่วนช่วย
 เป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาภาคตะวันตกต่อไป

2. วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย

2.1 ศึกษาลักษณะทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละอำเภอ ใน
 ภาคตะวันตก

2.2 ศึกษาถึงศักยภาพ (Potential) ของอำเภอต่าง ๆ โดยพิจารณา
 ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

2.3 จัดลำดับความเป็นศูนย์กลางของชุมชนเมือง ในระดับอำเภอตามลักษณะ
 ทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

2.4 สรุปผลการวิจัย ปัญหาและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา
 ศูนย์กลางของภาคตะวันตกในอนาคต

3. สมมุติฐานในการศึกษา

เมืองศูนย์กลางของภาคจะพิจารณาจากชุมชนเมืองในระดับอำเภอ ที่มีความเหมาะสม
 ในด้านที่ตั้ง การเป็นศูนย์กลางทางด้านคมนาคม การค้าและบริการ การอุตสาหกรรมและมีการให้
 บริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการอยู่ในระดับสูง เพราะเมืองที่เป็นศูนย์กลางจะทำหน้าที่ในฐานะ
 แหล่งกลางที่จะให้บริการแก่ประชากรในพื้นที่ และกระจายการให้บริการ และการพัฒนาออกไปยัง
 พื้นที่โดยตรง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ และจากหนังสือและเอกสารใน
 ห้องสมุด

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ามาทำการวิเคราะห์

4.3 รายงานผลการวิจัย ในรูปแบบบรรยาย ตาราง แผนภูมิ และแผนที่

5. แหล่งที่มาข้อมูล

เนื่องจากพื้นที่ในการวิจัยมีขนาดใหญ่มากครอบคลุมในพื้นที่ 8 จังหวัด ทำให้ไม่สามารถทำการศึกษาในภาคสนามได้ ประกอบกับข้อกำหนดในค่านเวลาและงบประมาณ ในการวิจัยจึงต้องใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Datas) ทั้งหมด แหล่งที่มาของข้อมูลมีดังนี้

- 5.1 กองปลกครองท้องที่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- 5.2 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
- 5.3 กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 5.4 กองวางแผนภาค สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 5.5 กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- 5.6 กองทะเบียนภูมิภาค กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์
- 5.7 สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์
- 5.8 กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง
- 5.9 ส่วนกำกับและวิเคราะห์ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารแห่งประเทศไทย
- 5.10 การไฟฟ้าภูมิภาค
- 5.11 การประปาภูมิภาค
- 5.12 การรถไฟแห่งประเทศไทย
- 5.13 องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
- 5.14 กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
- 5.15 กองโรงพยาบาลภูมิภาค กองสาธารณสุขภูมิภาค กระทรวงสาธารณสุข
- 5.16 กระทรวงศึกษาธิการ
- 5.17 ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
- 5.18 หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 5.19 ห้องสมุด คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

6.1 ผลการวิจัยจะแสดงให้เห็นถึงข้อแตกต่างในค่านายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.2 ผลการวิจัยจะแบ่งกลุ่มชุมชนในระดัอำเภอตามลำดับความสำคัญของแต่ละชุมชน ซึ่งได้เปรียบเทียบจากความแตกต่างในค่านายภาพ

6.3 ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาศูนย์กลางของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือและชุมชนระดัอำเภออื่น ๆ ในอนาคต

7. ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากมีข้อจำกัดในการวิจัยหลายประการ จึงมีส่วนทำให้ผลการวิจัยมีโอกาสที่จะคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงบ้างได้แก่

7.1 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากหน่วยงานของรัฐ มักจะมีปัญหาในการจัดเก็บ และการบันทึกคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง หรือบางครั้งไม่ปรากฏข้อมูลในบางพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถสอบและแก้ไขได้จึงต้องใช้ข้อมูลในลักษณะเดิม

7.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมีไม่ครบทุกด้าน โดยเฉพาะข้อมูลในระดัอำเภอ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์แต่เฉพาะที่มีข้อมูลในระดัอำเภอเท่านั้น

7.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมีไม่ครบทุกด้าน โดยเฉพาะในค่านายภาพเปลี่ยนแปลง และข้อมูลที่มีอยู่เป็นข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งในพื้นที่และช่วงเวลา ในค่านายภาพที่ข้อมูลในระดัอำเภอและจังหวัด ซึ่งในการเปรียบเทียบสำคัญของพื้นที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาแต่เฉพาะข้อมูลในระดัอำเภอเท่านั้น ในค่านายภาพที่กำหนดให้ปี พ.ศ. 2522 เป็นปีฐานแต่ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลจะใช้ข้อมูลของปี พ.ศ. ใกล้เคียงเป็นตัวแทน